

OYA BAYDAR

*Sıcak
Külli
Kaldı*

31. BASKI

2001 ORHAN KEMAL ROMAN ARMAĞANI

♥ can
çağdaş

OYA BAYDAR
SICAK KÜLLERİ
KALDI

Can Çağdaş

Sıcak Külleri Kaldı, Oya Baydar

© 2000, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2000

31. basım: Aralık 2022, İstanbul

Bu kitabın 31. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alpan

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-2572-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

OYA BAYDAR
SICAK KÜLLERİ
KALDI

ROMAN

2001 ORHAN KEMAL ROMAN ARMAĞANI

♥can

Oya Baydar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Elveda Alyoşa, 1991

Kedi Mektupları, 1992

Hiçbiryere Dönüő, 1998

Erguvan Kapısı, 2004

Kayıp Söz, 2007

Çöplüğün Generali, 2009

Bir Dönem İki Kadın (Melek Ulagay'la birlikte), 2011

O Muhteőem Hayatınız, 2012

Yetim Kalacak Küçük Őeyler, 2014

Surönü Diyalogları, 2016

Yolun Sonundaki Ev, 2018

Köpekli Çocuklar Gecesi, 2019

80 Yaş Zor Zamanlar Günlükleri, 2021

Yazarlarevi Cinayeti, 2022

OYA BAYDAR, 1940'ta İstanbul'da doğdu. Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi'nin son sınıfında yazdığı *Allah Çocukları Unuttu* adlı gençlik romanı nedeniyle neredeyse okuldan atılıyordu. 1964'te İÜ Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi. Aynı yıl bu bölüme asistan olarak girdi. "Türkiye'de İşçi Sınıfının Doğuşu" konulu doktora tezinin Üniversite Profesörler Kurulu tarafından iki kez reddedilmesi üzerine öğrenciler olayı protesto için rektörlüğü işgal ettiler. Bu olay ilk üniversite işgali eylemi oldu. Daha sonra Ankara Hacettepe Üniversitesi'ne sosyoloji asistanı olarak girdi. 1971'deki 12 Mart Askerî Müdahalesi sırasında, TİP ve TÖS üyesi olarak sosyalist kimliği nedeniyle tutuklandı ve üniversiteden ayrıldı. *Yeni Ortam*, *Politika* gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. 12 Eylül sırasında yurtdışına çıktı. 1992'ye kadar 12 yıl Almanya'da sürgünde kaldı. Burada, sosyalist sistemin çöküş sürecini yakından yaşadı. 1991'de yazdığı *Elveda Alyoşa* adlı öykü kitabıyla Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, 1993 yılında da *Kedi Mektupları* adlı romanıyla Yunus Nadi Roman Ödülü'nü aldı. Türkiye'ye dönüşünde Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı'nın ortak yayını olan *İstanbul Ansiklopedisi*'nde redaktör ve *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*'nde genel yayın yönetmeni olarak çalıştı. *Sıcak Külleri Kaldı* romanıyla 2001 yılı Orhan Kemal Roman Armağanı'nı, *Erguvan Kapısı*'yla da 2004 Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü'nü aldı.

www.oyabaydar.com

Paris'te faili meçhul bir cinayet ve bir gramer dersi

Ben bu... bu... “Ölü”yü daha önce de görmüştüm. Beş yıl önce miydi, yoksa yirmi beş yıl önce mi? Hatırlamıyorum. Ölüler yaşlanmaz derler, ama yaşlanmış işte. Çok... çok yaşlanmış.

Bunu söylese, aklını kaçırdığını sanacaklar ya da rol yaptığını. En iyisi susmak, sadece sorulara cevap vermek, susmak...

— *L'avez-vous identifié?*

“Teşhis ettiniz mi?”

Evet anlamında, hafifçe başını sallıyor.

O zaman da aynı soruyu, aynı ses tonuyla, aynı umursamazlıkla sormuşlardı: “Cesedi teşhis ettiniz mi?”

Bu sefer “ceset” demediler. “L”, ceset sözcüğünün yerini tutuyor. Fransızcanın bir özelliği...

“Artıkl’ler gereksiz sözcükler değildir Matmazel Öztürk; özel isimlerin önüne konmuş anlamsız ekler de değildir. Bazen, o iki-üç harfle dünyayı tanımlarsınız.”

Ders: Gramer. Yer: gri taşlarla kaplı kasvetli bir avlu-ya bakan loş bir sınıf odası. İç karartan koyu lacivert giysileri, saçlarını –ya da kazınmış kafasını– gizleyen arkadan bağlı lacivert örtüsüyle sıraların arasında, Katolik ahlakının ve Fransız dilinin zaptiyesi edasıyla dolaşan ince sarı yüzlü rahibe, parlak ama asi öğrencisini uyarıyor.

Pencereye yakın bir sıraya oturmuş, dışarı bakıyor. Mevsim sonbahar olmalı. Neredeyse bütün avluyu kaplayan ulu atkestanenin yaprakları sararmış, dökülüyor. Lacivert, zevksiz okul üniforması içinde büsbütün renksiz ve çelimsiz görünen küçük kız, soğuk sınıfta, tek başına cumartesi cezasını yazıyor: “Pronom”lar... Zamirler: Cümlede ismin yerine kullanılan sözcükler... Gramer dersinde Fransızca zamirlerin işlendiği o sıkıcı, bunaltıcı hafta boyunca, ev ödevlerini yapmayı inatla reddettiği için cumartesi cezasına kalmış. Aslında hiç de zor olmayan gramer ödevlerini neden yapmadığını, neden anlam-sızca inat ettiğini kendisi de bilmiyor. Bir tepki, sessiz bir başkaldırı, “Umurumda değilsiniz, ben bildiğimi okurum” demenin kendince bir yolu.

Başrahibe, hal ve gidiş notunun neden zayıf olduğunu merak edip konuşmaya gelen annesine, işaretparmağını burnunun altına dayayıp yukarı kaldırarak, kötü bir Türkçeyle, “Matmazel Oztürk işte böyle bir kız, burun böyle havada,” derdi.

“Burnumu nasıl indirebilirdim, nasıl onların istedikleri gibi sakin, yumuşak başlı, itaatkâr olabilirdim? Çoçuktum ve eziktim.”

İstanbul’un azınlık sosyetesinin kızlarıyla, Amerikan kültürünü sonradan görme buldukları için çocuklarını Kolej’e değil de Fransız lisesine göndermeyi yeğleyen aristokrat özlemlili zengin ailelerin kızlarının okuduğu bu okulda, sınıfın tek burslu öğrencisi... Öğle yemeği parası ödenemediği için yemeğini sefertasıyla getiren; sefertası açılınca ortalığa dağılan köfte veya haşlanmış yumurta kokuları arkadaşlarını rahatsız ettiği için yemeklerini yemekhanede değil de mutfağın yanındaki küçük odada yalnız yiyen; bundan utandığı için çoğunlukla hiç yemek yemeyen; öğle paydosunu avlunun ya da loş koridorların bir köşesinde kitap okuyarak geçiren küçük kız... Kü-

çümsenmemek, ezilmemek, yalnız kalmamak için, en akıllı, en çalışkan, en parlak olmaya mahkûm ve mecbur. Beyoğlu'ndaki pahalı Lyon mağazasından alınamayıp evde dikilmiş, vücuduna tam oturmayan, kumaşı da lacivertinin tonu da diğerlerinkinden farklı üniformasının; ne kadar özenli kapatırsa kapatsın kokular saçan sefer-taslarının; cep harçlığı yetmediğinden, giysileri uygun olmadığından katılamadığı Hilton'daki beş çaylarının; zaten hiç davet edilmediği partilerin ezikliğini yenebil-mek, çocuk gururunu koruyabilmek için burnunu hava-da tutması, rakipsiz sınıf birinciliğinin dokunulmazlık zırhını kuşanması gerek.

“L”, sordukları soruda hangi sözcüğün yerini tutu-yor? “O”nun mu, yoksa “ceset”in mi?

İki yanında duran görevlilere, soruyu yüksek sesle, Fransızca tekrarlıyor. Sorunun anlamsızlığını hiç yadırga-madan, “Öldürülen şahsın,” diyorlar. O'nun yani.

O; sevgilim; yirmi yaşım, ilk erkeğim, sessiz ihane-tim, çılgık gibi başkaldırım, yirmi beş yıllık bekleyişim, özlemim, göçebeliğim, son sığınağım, son umudum ve son hayal kırıklığım. O; oğlum; tek çocuğum, suçum, ce-zam, cinayetim...

— Yaşlanmış, çok yaşlanmış, diye mırıldanıyor.

— Kimileri ölünce yaşlı gösterir.

Besbelli çok ölü görmüşler, kanıksamışlar.

Yıllar önce öldüğünde –öldürüldüğünde– gencecik-ti, neredeyse çocuktu. Yüzünde hiç kan yoktu. Alabildi-ğine hüznü, sakın, güzeldi yüzü. Elini uzatıp yanağını okşamıştı. Sonra beynine ve göğsünün altına aynı anda sapanan o iki kor hançer. Sonra boşluk ve karanlık.

Önündeki tuhaf demir masanın üstünde yatan ölüye bakıyor. Dudağının kenarından sızan kan yüzüne acılı, sert bir ifade vermiş. Belki de bu yüzden bu kadar yaşlı gösteriyor. İstese dokunabilir, ama içinden gelmiyor.

Cumartesi cezasını çekmekte olan küçük kıza iki saattir gözcülük yapan uzun lacivert giysili, tahta göğüs-lü, başı saçlarını tümüyle kapatan lacivert bir örtüyle örtülü rahibe, cezanın sona erdiğini müjdeleyen küçük çanı neşeyle çalıyor. “Zamirleri ve zamir yerini tutan sözcükleri nihayet öğrendiniz mi Ülkü Oztürk?” “Evet efendim, ama Oztürk değil Öztürk.” Rahibe sevecen gülüm-süyor: “Haklısınız Ülkü, benim de ‘o’ yerine ‘ö’ demeyi öğrenmem gerek.”

Birazdan, teşhis raporu veya sorgu zaptı –işlerin na-sıl gelişeceği henüz belli değil– hazırlanırken, soyadının baş harfini yine aynı şekilde açıklayacak. “O” değil “Ö”...

Konu yıllar sonra yine aynı, konuşulan dil de; ama yer aynı yer değil.

Birden rutubetli soğuğu ve kokuyu duyuyor. Rutu-bet, beton, çürümüş mimoza, sidik, belli belirsiz eter ka-rışımı o iğrenç koku; çaresizliğin, korkunun, ölümün ko-kusu...

Duvarda işkence aletleri asılıydı ve böyle bir masa üzerine yatırmışlardı.

Ayakları ve elleri bileklerinden masaya bağlanmış; karnı deşilecek bir hayvan gibi sırtüstü, çırlıçıplak yatı-yor. Elektrik akımı geçtiğinde vücudu bin parçaya ayrılı-yor. Sonra karanlık, sonra o koku: Vücudunda dolaşan, beynini yarıp geçen, bacaklarının arasından sızmaya baş-layan kanın kokusuna karışan ölüm kokusu. Belli belirsiz seçebildiği yüzler. Maskeli miydiler? Kaç kişiler, iki mi, üç mü? Kendine gelirken beyninde yankılanan bir ses: “Bir de ‘Öztürk’müş. Türklük senin neyine orospu!”

Yine o koku... Morgda çocuğun biraz soluk, biraz mahzun, alabildiğine genç ve güzel yüzüne bakarken duyduğu koku. Dünyanın neresinde olursa olsun, işken-ce odalarının ve morgların bildik kokusu.

Belleğinin en ücra, en derin köşelerinden birinde

yuvalanmış bir koku anısı: Erenköy’de bir eski konak. Bahçede morsalkımlar, maltaerikleri, manolyalar ve çırıklı bir kuyu vardı. Şahver Hala’nın öldüğü oda hangisi? “Yukarı katta, koridorun kameriyeye bakan tarafındaki son oda,” diyor babası. Beş yaşında falan olmalı, henüz okula gitmiyor. “Sakın o odaya girmeye kalkma, korkarsın sonra.”

Mevsim yaz ortaları. Yaseminlerin ve sarı ponpon güllerinin kokusu havaya yayılıyor. Eski konağın bahçesi, her türlü otun ve çiçeğin birbirine karıştığı bakımsız bir cennet. Hava sıcak, çok sıcak. Saraylı Şahver Hala’nın cenazesi evden daha dün çıkmış. Hanımelleri ve yaseminlerle sarılı kameriyenin ortasındaki tahta masanın üstünde, bir sürahi buzlu vişne şerbeti duruyor. Babası, annesi, yengeler, amcalar konağın ne olacağını konuşmaya dalıyorlar. “Buralarda arsalar para etmeye başladı, müteahhide veririz.” Pembe tafta elbisesinin kabarık eteklerini hışırdatmamaya çalışarak yavaşça evin içine süzülüyor. Başını omuzlarının içine gömüp küçülerek merdivenleri çıkıyor. Babası, “Kameriyeye bakan taraftaki son oda,” demişti. Bütün odaların kapılarını tek tek yokluyor; hepsi kilitli. Yüreği çarparak son odanın tokmağını çeviriyor. Gıcırtyla açılan, oymalı ahşap bir kapı. Önce hiçbirşey göremiyor. Ağır kadife perdeler sıkı sıkıya kapalı. Pencereden, perdenin iki kanadı arasından ince bir ışık sızıyor. Gözü karanlığa alışıkça yatağı, yatağın üstündeki mavi atlas yorganı, bir köşeye üst üste yığılmış kadife yastıkları hayal meyal seçiyor. Sonra kokuyu duyuyor: ölümün kokusu...

Morgun ürpertici soğuğu içini donduruyor. Sırtı ürperiyor. Koku; o çıldırıcı müthiş koku gitgide yoğunlaşıyor. “Bu kokuyu daha önce de duymuştum. Bu ölüyü daha önce de görmüştüm. Bu cesedi daha önce de teşhis etmiştim.”

Bunları yüksek sesle söylediğini fark edip ürküyor.
Görevlilerden biri, ilgisiz bir sesle,
— Yakınınız mıydı, diye soruyor.
— Hayır, diyor. İşim gereği tanırdım. Artık çıkabilir miyiz buradan? Koku... Bu kokuya dayanamıyorum.
— Dezenfektan ilaç kokusu Madam. Sakin olun lütfen.

* * *

Gazetede ki sabah toplantısında, Avrupa Birliği'ne üyelik için çabalayan Türk hükümetinin Paris'te düzenlediği "Demokratikleşme Sürecinde Türkiye" konulu yarı resmî toplantıyı izleyemeyeceğini, önemli görülüyorsa başka birini göndermeleri gerektiğini söylediğinde herkes şaşırmişti. Türkiye ile ilgili gelişmelere ne kadar duyarlı olduğunu, en önemsiz bir olayın bile peşinden nasıl koştuğunu, haberin gazeteye girmesi için nasıl çabaladığını iş arkadaşlarının hepsi bilirdi.

Toplantıyı izleyemeyeceğini söyler söylemez, açık vermek korkusuyla alelacele bulduğu mazeretleri art arda sıralamaya başladı: Aynı saatte Kuzey Iraklı Türk ve Kürt derneklerinin ortak toplantısı vardı ve önemliydi; zaten resmî bir toplantıdan fazla bir şey beklememek gerekirdi; devletin resmî söyleminin ötesine geçilemeyeceğine göre, basın bildirisini haberi yapmak için yeter de artardı bile...

Yıldızının bir türlü barışmadığı dış haberler şefi, Türkiye'yi yakından izlediğini ve konusuna hâkim olduğunu göstermek isteyerek,

— Toplantıda konuşacağı bildirilen Mösyö Murat'ın ilginç siyasal kişiliğine rağmen mi, diye sordu.

Murat'ı, Fransızca okunuşuyla "Müra" olarak telaffuz ediyordu.

İnadına “Murat” telaffuzunun üstüne basa basa,
— Evet, Mösyö Murat’ın ilginç olarak nitelediğiniz kişiliğine rağmen, dedi.

Birbirlerini sevmiyorlar, bunu belli de ediyorlardı. Adam, Türk asıllı bir kadının, saygın bir Fransız gazetesinin dış haberler bölümünde, hem de önemlice bir konuda bulunmasından rahatsızdı. Cezayirliler, Faslılar yetmiyormuş gibi, şimdi de Türkler! Üstelik de siyasal mülteci ve komünist... Sol eğilimli diye bilinen bu gazetede bile, benzeri düşünceler havada uçuşur; bazen bir iş arkadaşınızın gözlerinde, bazen anlamlı bir susuşta, bazen açık açık, pervasızca dile getirilir, yaralardı. Orada, aralarında bulunmanız, lütufla tahammül arasında bir çizgide kabullenilir; böyle olmasa bile, yabancılığın, sürgünlüğün, Doğululuğun aşırı alıngan ruh haliyle, size öyle gelirdi. Hele bir de, “Müslüman kadınlar nasıl sevişirler, hep merak ederdim,” sorusu cevapsız kalmışsa.

— Nasıl isterseniz Madam Öztürk. Ben her iki haberi de yorumlarıyla birlikte sizden bekliyorum. Tarafsız olmaya çalışacağınızı umarım. Mösyö Murat’yı şahsen tanır mısınız? Ses tonunuzdan, çok hoşlanmadığınızı çıkarıyorum.

— İşim gereği izlediğim biri; yakından tanımam. Devlet kademelerindeki yükselişi, yıldızının parlaması, önemli görevlere getirilmesi benim Türkiye’yi terk etmemden sonraya rastlıyor. Kendisine karşı hiçbir önyargım yok. İyi bir bürokrat olduğunu, konusunu iyi bildiğini düşünüyorum. Mösyö Murat’ın konferansını başka biri izlemeyecekse, basın bültenini alır, haberi yetiştiririm, endişelenmeyin.

“Onu şahsen tanır mıyım? Dedelerinden miras Balkan soyluluğunun izlerini taşıyan yüzünü; ellerini, gözlerini, sesini, ince ve güçlü vücudunun sıcaklığını, göğsündeki sarışın kılları; yalnızlığının maskesi olan ya da onu

yalnızlığa mahkûm eden özgüvenini; vurgusu, tınısı önceden düşünülmüş, yine de samimi ve doğalmış gibi gelen sesini, konuşmasını; tutarlılık sandığı inatçılığını, yüksek siyaset sandığı pazarlıkçılığını, buz gibi retlerini, ödünsüzlüğünü, bazen bir alev gibi parlayan hemen gemlemeyi başardığı heyecanlarını ve bütün bunlarla çelişen tutkulu, azgın sevişmelerini bilir miyim?

Hayır; Arın Murat'ı şahsen tanımam; vücudumla, yüreğimle, beynimle tanırım. Onu, on sekiz yaşımın, yirmi yaşımın İstanbulu'yla; Boğaziçi'nin erguvanları, Adalar'ın mimozaları, Bebek Koyu'ndaki dolunaylar, eski beyaz yalılardaki sedef kakmalı yataklarla; ilkokulda elışı dersinde örnek bezlerimizin kenarlarına işlediğimiz sıçan dişi antikaya benzeyen sıra sıra ışıklı camlarıyla Boğaz'da süzülen gece vapurlarıyla; 'Ben sana mecburum'lu, 'Oysa koca da ne benim kollarım var / soy bir portakal, yedir bana dilim dilim'li, 'İstesek sevişirdik ama olmadı'lı aşk dizeleriyle tanırım. Kendi yabancılığımızı, göçmenliğimizi unutup turistlerden, yabancıardan kıskandığımız, kendimizin sandığımız bu çılgın ve yaşlı şehrin, Paris'in yirmi beş yıl önceki gençliğiyle, isyanıyla, büyüyle, umutları ve hüznleriyle tanırım.

Ve onu ben, en çok sesiyle tanırım. Yılları –çok uzun yılları– aşarak gelen telefondaki bir sestir o. Tam da artık unutmaya başladığımı; kendime bile ağır gelecek kadar yüklü anılar sepetinin en altına saklamayı başardığımı sandığım bir gün, telefondan gelen bir hayalet ses..”

Otuz yıl öncesine dönüyor. “Tam otuz yıl geçmiş, inanılır gibi değil!”

On dokuz yaş, hiçbir mahremiyete olanak veremeyen küçük evin oturma odasında, telefonun durduğu sehpanın yanında yere oturmuş bekliyor. Dizlerinin üzerindeki kitabı okumaya çalışıyor, ama nafiye; sadece küçük siyah noktacıklar görüyor. Sehpanın ayaklarındaki

tahtakurdu deliklerini ve ceviz kaplamadaki budakları sayıyor durmadan. “Bine kadar sayacağım. Telefon çalmazsa artık beklemeyeceğim.” Yüreği ağzında. Gözucüyle mutfakta birşeyler yapan annesini ve kardeşini izliyor. Allah vere de, telefon çaldığında odaya girmeseler. Dört yüz, dört yüz on, yedi yüz seksen yedi, dokuz yüz doksan dokuz... Telefon çalmıyor. Yüreği göğsünden çok aşağılara, neredeyse midesine düşüyor. Kusacak gibi oluyor. “Ben aramamalıyım, onun aramasını beklemeliyim.” Dayanamayacağını, arayacağını biliyor. Yeniden saymaya başlıyor: on iki, seksen dokuz, üç yüz atmış, altı yüz yetmiş beş, dokuz yüz, dokuz yüz doksan sekiz, bin!.. Telefon çalmıyor. Kardeşi çoktan odaya girmiş, annesi bulaşıkları bitirmiş, ayaklı lambanın altındaki koltuğuna kurulmak üzere. Sadece birkaç saniyesi var. Numarayı aceleyle çeviriyor. “Başkası çıkarsa kapatırım.” Telefon hemen açılıyor. “Telefonun başındaymış demek. Belki de tam beni aramak üzereydi. Keşke numarayı çevirmeseydim.” Ama artık çok geç.

— Alo, diyor usulca. Alo, benim.

Karşı tarafta bir duraksama.

— Ah, sen miydin!

Sesi sıkıntılı ve uzak. Anlamazlıktan geliyor.

— Aramanı bekledim. Sonra... Sonra, belki de düşünmemişsindir diye düşündüm. Bizim telefon hep meşguldü de.

Oysa telefonları hiç meşgul olmazdı. Ay sonunu borçsuz harçsız getirmenin başlıca uğraş olduğu bu evde, telefon çok kullanılmaması gereken bir lükstü. İki de biliyor bunu. Genç adam sevgilisini memnun etmek için yalan söylemeye bile gerek görmüyor. O zaten hiç yalan söylemez. Yalana ihtiyacı yoktur.

— Arayamadım, diyor. Yarına çok işim vardı. Çalışmam gerekiyor.

— Yarın buluşmayacak mıyız, diye son bir umutla soruyor.

— Bilmiyorum. Belki akşamüstü olabilir. Ben seni ararım.

Genç kız, içinden yükselen hıçkırığı bastırmaya çalışırken fısıldıyor:

— Seni ne kadar özledim bilsen.

Annesinin sesini duyuyor:

— Yine kiminle konuşuyorsun öyle fısır fısır? Aybaşında telefon faturalarını ödeyen sen olmadıktan sonra...

Dargelirli memur ailelerin gündelik yaşam kaygıları. Tutumlulukla pintilik, yoksullukla orta hallilik arasında gidip gelen o incecik çizgi. Hep sorun olan kira, telefon faturaları, yol paraları, cep harçlıkları. Babanın beklenmeyen ölümüyle, iki öğretmen maaşından tek öğretmen maaşına daralan aile bütçesi. Anne işten gelip küçük kızlar ödevlerini bitirdikten sonra, gece yarılarında kadar yapılan ek konfeksiyon işleri: Çocuk mantolarının göğüslerine dikilen ördek ve tavşan motifleri; ceketlerin önlerine, astar içine veya yakalara teyellenen tela ve klapalar; eteklere işlenen serpmeye çiçekler...

Parçaları Cağaloğlu'nun arka sokaklarındaki eski, harap bir handan alıp Levent'teki eve getirirdi. Masraf olmasın diye taksiye binmez; her köşe başında yere koyup dinlenmek zorunda kaldığı iki kocaman torbayı sürükleye sürükleye otobüse kadar taşır; saatte bir kalkan Cağaloğlu-Levent otobüsünün arka sahanlığının köşesine torbalarıyla beraber büzülürdü. Otobüs yol boyunca dolar, yolcular kapılardan taşar, ayakta güçbela durabilen yorgun ve bezgin insanlar, gençkızın neredeyse boyu kadar torbalara bakarak söylenir, bir bilete üç kişilik yer kapladığı için kızarlardı. Yerin dibine geçer, yüzüne kan hücum eder, avuçları terler, susardı.

Bir gece, güzel bir yaz sonu gecesi; telaları, tavşan ve

ördek motiflerini, renkli iş ipliklerini, renk renk çocuk elbiselerini, Cağaloğlu'ndaki ürkütücü han odalarını ve ucuz emekle semiren karanlık konfeksiyoncu yazıhanelerini, belediye otobüslerinin arka sahanlıklarında yaşanan sıkış tepiş utançları kucağındaki iplik ve kumaş parçalarıyla birlikte silkip attığında on sekizindeydi.

Hava sıcaktı. Tek katlı küçük evin arka odasındaki bütün pencereler ve verandanın kapısı ardına kadar açıktı. Dışarıdan, verandadan hanımelleri ve zambakların baygın kokusu, ışığa ve taze kana koşan sivrisinekle birlikte odaya doluyordu. Annesi ayaklı lambanın altında, başını işine eğmiş, dünyadan kopmuş çalışıyordu. Kadının saçlarının beyazlaşmaya başladığını, omuzlarının düştüğünü, yaşlandığını ilk o gece fark etti. "Oysa daha kırk beş yaşında bile değil. Ne zamandır ona dikkat etmemişim. Evdeki eski bildik bir eşya gibi önünden geçip gitmişim hep." İçi burkuldu. Annesi ve kardeşiyle aralarındaki uzaklığı, iletişimsizliği düşündü.

Üzerine dikilmiş bakışları görmeden hisseden yorgun kadın, işinden başını kaldırıp neredeyse boş gözlerle baktı.

— Bir şey mi istemiştin?

Eteğine yapışmış iplik parçalarını temizlerken fısıldadı:

— Artık tamam anne. Bu işi bitirelim artık. Bir daha iş getirmeye gitmeyeceğim. Elime iğne iplik de almaya çağım.

Açık kapıdan aceleyle arka bahçeye çıktı. Gökte dolunay vardı ve zambaklar ay aydınlığında gün ışığından daha beyaz görünüyordu. Verandanın basamaklarına oturdu. Çiçek kokulu havayı içine çekti. Yan bahçeden saklambaç oynayan çocukların neşeli çığlıkları geliyordu. "Üç-beş yıl önce biz de böyle koşuştururduk buralarda." Komşu evlerden yükselen ızgara kokularını, kahkahaları,

konuşmaları duyuyordu. Herkesi gülüşünden, sesinden, pişirdiği yemeğin kokusundan tek tek tanıyacak kadar uzun süredir bu mahallede, bu küçük evde yaşıyorlardı. Burayı seviyordu, burada kendini eşitler arasında güvenlikte hissediyordu. “Burası benim çocukluğum, gençkızlığım, bütün dünyam; arkadaşlarım, sırdaşlarım, çocukluk aşklarım, hayallerim... Eksik olan nedir peki? İçimdeki bu doyumsuzluk, bu soğuk boşluk da nedir?”

Küçük sessiz evin, sokakları yasemin ve ıhlamur kokan bu semtin, bir huzur ve güvenlik hapishanesi olduğunu; on sekiz yaşına giydirilmiş masumiyet gömleğinin, arzulu bedenine artık dar geldiğini anladı.

Sessizce içeri girdi. Annesi, hiçbir şey olmamışçasına, lambanın altında işine devam ediyordu. Girdiğini fark edince başını kaldırdı.

— Haklısın, son aylarda çok bunaldın. Hem bitirme sınavları, hem bu işler... Sıkıldıysan biraz yandaki komşulara geç. Zaten birkaç parça kaldı. Bu gece bitirelim de yarın teslim ediver. Ödemeyi hemen yaparlarsa önümüzdeki hafta Silivri'deki öğretmenler kampına gideriz. Yer ayırtmıştım.

— Siz Ülker'le gidin anne. Yarın işleri teslim eder, parayı da alırım. Ama artık son; ben bu işte yokum. Çok istiyorsanız, prenses kardeşimle devam edersiniz Miki işlemeye. Biraz da o taşıyın kahrolası torbaları Çağaloğlu'ndan Levent'e.

Annesinin sesini taklit ederek sürdürdü:

— Ülker prensesdir, nazlıdır, ipek gibidir. Ama ne çare! O da çok geç kalmadan öğrenmeli Hanya'yı, Konya'yı.

Kardeşine duyduğu nedensiz öfkeye, kendisinin bile anlam veremediği hınca şaştı. Annesinin yorgun yüzündeki korkuyla keder karışımı ifade yüreğini sızlattı. Sev-giden değil, sadece sorumluluk duygusu ve alışkanlık yüzünden, kadını rahatlatmak için, söylediklerini bir an

önce tamir etme kaygısına kapıldı:

— Zengin ailelerin budala ve haylaz çocuklarına ders vermeye razıyım. Fransızca fen dersleri, hele eve gidilirse iyi para ediyor. Bizim okulun mezunlarının tercih edildiğini duydum. Merak etme anne, üzerime düşeni yaparım.

“Üzerime düşeni, hatta düşmeyi bile hep yaptım ben. İlkokulda, her sabah ‘Yasam küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu budunumu özümden çok sevmektir’ andını, anlamını hiç düşünmesek de bağıra bağıra okurduk. Fransız okulunda, cezaya bıraktıklarında yüzlerce defa ‘*devoir*’ (vazife) diye yazdırırlardı. Evde, bir insanın vatanına, milletine, devletine karşı görevleri kadar, ailesine karşı vazifelerinin de kutsal olduğu öğretilirdi. Babam, ‘Hak yok, vazife vardır’ dizelerini sever, ‘Orda bir köy var uzakta... Gitmesek de, görmesek de o köy bizim köyümüzdür’ manzumesini ezberletirdi bize. Hep vazifelerim vardı benim. Önceleri aileme, aneme, kardeşime, okuluma, öğretmenlerime, vatana, millete; sonraları halka, işçi sınıfına, devrime, partiye, dünyaya karşı vazifelerim vardı. Herkese, her şeye doğuştan borçluydum sanki.”

Üzerine düşeni –neden düştüğünü bile sorgulamadan– yapmıştı: Artık üç ayı eve derse gidiyor; zaman zaman sıkıntıdan avaz avaz bağırarak hale de gelse, içinden o tembel ve budala veletleri bir güzel dövmek de geçse, dudaklarına kas kasılmasından bozma bir gülücük takarak, ikiyüzlü bir sabırla birşeyler öğretmeye çalışıyordu.

* * *

Morgdan çıkarken, görevlilerin artık iki yanında olmadıklarını, gevşek adımlarla arkasından yürüdüklerini

fark edip ferahladı. Binanın anakapısından dışarı çıkınca yüzüne bir eylül akşamının serinliği vurdu. Derin bir nefes aldı. Bütün zamanlardan, mevsimlerden, iklimlerden habersiz, bin yıl karanlık bir hücrede kalsa da, sadece havayı koklayarak, yumuşacık ışığı gözleyerek tanıyabileceğine inandığı mevsim: sonbahar...

Paris'te sonbahar: *Les Feuilles Mortes*, Yves Montand, Brassens, *Paris'i Son Gördüğüm Zaman*, Sartre, *Ne Me Quitte Pas*, *Merhaba Hüzün*, doludizgin yaşanan aşk, yüreklerden sokaklara taşan devrim, kara kedili Lautrec posterleri, Eski Hal'de soğan çorbası, ıstiridy ve beyaz şarap, "Yasak yasaktır" ve "Sokak güzeldir" afişleri, Marcuse, *Tek Boyutlu İnsan*, Marx, Althusser... Kızıl-sarı sonbahar yapraklarının tıpkı şarkıda olduğu gibi yerlerde uçuştığı Sen boyları, bulvarlar, parklar. Sanki koca şehir tek bir kuru yaprakmış gibi gelir insana. Birden boşanan yağmur, Boulevard Saint-Michel'de, Saint-Germain'de koşarak sığınılan ünlü kafeler. Paramız olunca Café de Flore'a giderdik en çok; Sartre'ı beklerdik, gelirdi de... Paris'te eylül: Halin balık, ıstiridy, soğan çorbası, çiçek, baharat, sosis karışımı ağır kokusu; Çiçek Pazarı'nda krizantemler, yıldız çiçekleri, karanfiller, beyaz fareler, tavşanlar, kuşlar; Sen Nehri'nin üzerinde turist taşıyan *Bateau Mouche*'lar, nehrin sol yakasındaki *bouquiniste*'ler, köprülerin altında sayıları giderek azalıp turistikleşen *clochard*'lar.

"Nehrin iki yanına bir Paris afişinden fırlamış gibi dizilmiş *bouquiniste*'lerin tezgâhlarında, kitap, kâğıt, gravür, kartpostallar arasında eşelenir, çoktandır aradığımız bir kitabı bulunca küçük sevinç çığlıkları atardık. Türkiye'den göçmüş Ermeni Madam Sofi'nin, topu topu yedi masalık lokantası Saint-Germain'e açılan ara sokaklardan birindeydi. Yemeği önünüze koyarken, yıllar geçtikçe büsbütün unutmaya başladığı Türkçesiyle, 'Yiyin, yi-

yin; *bon'dur, bon'dur* demesi; şarap şişelerine sokulmuş, eridikçe şişelerin çevresini damla damla sarmış renk renk mumlar. Sabahları sıcacık, gevrek bagetlerin içine sürülen mis gibi tereyağları; evin karşısındaki mahalle fırınından alınan taptaze kruvasanlar... Paris'i Paris yapan; bütün yıpratılmışlığına, harciâlemlğine, sıradanlaşmışlığına rağmen, hâlâ büyüsunü koruyan, aydın özentisi burun bükmelerimize direnen, kendimize rağmen sevdiğimiz her şey..."

Yağmurlu bir eylül günü Saint-Michel'den geçiyor; üstünde eski, ince bir pardösü. Saçları, yüzü, elleri ıslanıyor. Arkadaşlarla her zaman buluştukları öğrenci kahvesine sığınmak için hiç acele etmiyor. Yağmur umurunda değil; aksine, su damlacıklarının derisinin altına, taa yüreğine kadar sızmasını, içindeki isyanı, kederi soğutmasını diliyor. Birkaç gün sonra bu şehirden ayrılacak. Sadece şehirden ayrılmak mı içine böyle koyan? "Yirmi üç yaşındaydım, âşıktım; yaşamdan umutlu, aşkımdan umutsuzdum ve tabii kederliydim."

Paris'te sonbahar: Bütün bunlar, gençliğimiz ve daha birçok şey. Bir de o adsız ve tanımsız duygu; hayır, aşk değil, acı veren bir saplantı. Çoktandır iki kişilik olmaktan çıkmış, belki de hiçbir zaman iki kişilik olmamış, paylaşılmamış, kendi içinde büyütüp taşıdığı sıcak ve hüzünlü bir özlem. Kendi kendine sevişmek gibi, derin bir mağarada insanın kendi sesine cevap veren yankı gibi bir şey.

Morgun kapısında, taze ve serin havayı içine çekiyor. İçinde ürkütücü bir dinginlik, derin bir ıssızlık. Sarı bir yaprak –bir çınar yaprağı olmalı– mermer basamakları sıyırtıp ayaklarının dibine düşüyor. Yere eğilip yaprağı alıyor. Unutulmaz şarkının unutulmaz sözleri: "Ölü yapraklar son çağrım olacak; anılar ve pişmanlıklar da öyle... Ve Kuzey rüzgârı onları önüne katmış, unutmanın soğuk gecesine savuruyor..."

"*Sıcak Külleri Kaldı*, Türkiye'nin son kırk yılının siyasal, toplumsal panoraması. Okuduğunuzda geçmişin karabasanını, kuşakların siyaset serüvenini, suçlamadan ve övmeden, edebiyatın sıcaklığı, düşüncenin soğukkanlılığıyla irdeliyor."

- Doğan Hızlan

"Romancılarımızın çoğu etliye sütlüye dokunmadan kitaplar okuyarak romanlar yazarken, yaşadığımız zamanın sorunlarını görmezden gelerek geçmişe sığınırken, yaşamsal sorunların üzerine gidiyor Oya Baydar."

- Fethi Naci

"*Sıcak Külleri Kaldı*'yı okuduğunuzda, yalnızca bir roman okumuş olmuyorsunuz. Geniş bir zaman dilimi içinde yakın tarihin kişilerine, olaylarına derinliğine bir yaklaşıma da tanık oluyorsunuz."

- Turgay Fişekçi

"Önce kalemine sağık Oya Baydar. Romancıym diye dolaşanlara iyi bir ders vermişsin. Umudun, umutsuzluğun, hüznün ve sevincin resmini iyi çizmişsin."

- Hikmet Çetinkaya

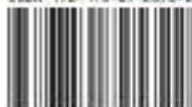
#toplumsalpanorama #yakın tarih #toplumsalçalkantılar #bircy

 can

canyayinlari.com | [f](#) | [i](#) | [t](#) | [canyayinlari](#)

roman

ISSN 978-975-07-2572-2

9 789750 725722